

پدیده ریسک در بانکداری اسلامی

جناب آقای دکتر حسین کدخدایی

عضو هیأت علمی دانشکده حسابداری و علوم مالی صنعت نفت

مقدمه:

بانکداری اسلامی با تأکید بر هدفمندی استفاده از منابع مالی و بهره‌برداری از این منابع در فعالیتهای سازنده رشددهنده، بر ممنوعیت ربا و سود غیرواقعی استوار است. در سایه محورهای سه‌گانه مزبور، تامین نیازهای اساسی جامعه و کاهش نابرابری توزیع درآمد و ثروت، و در یک بیان کوتاه توسعه عمومی اقتصاد امکان‌پذیر می‌شود. سیستم بانکداری اسلامی (IBS) به عنوان یک سیستم مالی مبتنی بر مشارکت سود و زیان (PLS = Profit - Loss Sharing)، عملاً یک سیستم بازار محور است، به دلیل این ماهیت کارشناسان اقتصاد پولی از جمله مت‌والی (۱۹۸۴ - metwally) معتقدند که وجود آرایبترژ و فرصت‌طلبی اقتصادی به کاهش و محدودیت بخش مالی، کنترل بیشتر و اجتناب از نوسانات فوق‌العاده قیمت سهام می‌انجامد.

اندازه سیستم مالی در اقتصاد ایران به رغم اتکاء بر شبکه بانکی، نیاز گسترش و تعمیق بیشتر است. آمارگردآوری شده در جدول شماره ۱، این واقعیت را به خوبی آشکار می‌کند ارقام جدول از مجموع داراییهای بانک‌های تجاری، تامین مالی از طریق بازار سرمایه و اوراق قرضه سررسید نشده به محصل ناخالص ملی (GNP) به دست می‌آید.

جدول شماره ۱ - نماگر اندازه سیستم مالی (FSC) در کشورها - ۱۹۹۷ درصد

کشور	انگلستان	آلمان	امریکا	ژاپن	برزیل	کره	مکزیک	روسیه	ایران
نماگر	۵۷۰	۳۸۰	۳۵۰	۳۳۰	۱۵۰	۱۴۰	۱۲۰	۸۰	۷۶
FSC									

ماخذ: (۱) گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

Barth, Choosing the right Financial System For growth, Feb, 2000 (۲)

یکی از زمینه‌های نوسان دهنده فعالیت بانکداری، تغییر قیمت و رشد ارزش دارائیهاست که گرایش عمومی به استفاده از امکانات پولی را دچار تحول می‌کندم تغییرات رشد قیمت انواع مختلف دارائیهها در دهه جاری (۱۳۷۸-۱۳۷۰) در جدول شماره ۲ بیان شده است.

جدول شماره ۲- میانگین رشد قیمت انواع دارائیهها در دوره زمانی ۷۸-۱۳۷۰

انواع دارائی	دارائی‌های پولی (سپرده)	سکه بهار آزادی	ارز (دلار)	خودرو	سبد اقلام مصرف کننده شاخص CPI
میانگین رشد	۷/۸-۱۷	۲۱/۶	۲۳/۶	۲۳/۳	۲۵/۷
میانگین رشد قیمت					

در مقایسه با نرخ سود اسمی و نرخ تورم، تغییرات این دو نرخ از دهه ۵۰ تاکنون، حاکی از حاکمیت یک نرخ سود واقعی منفی سپرده‌های سرمایه‌گذاری است (جدول شماره ۳)

جدول شماره ۳- نرخ سود واقعی سپرده‌های سرمایه‌گذاری (سه دهه ۵۰، ۶۰، ۷۰)

دوره زمانی	دهه ۵۰	دهه ۶۰	دهه ۷۰
میانگین نرخ سود واقعی	-۶/۳	-۹/۲	-۸/۶
حداقل، حداکثر سود واقعی	-۱/۱۴، ۹	-۲۰/۵، ۴	-۳۰/۹، ۱/۲

مأخذ: گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. * ابتدای دهه ۷۰ تا پایان ۱۳۷۸

در مؤسسات مالی

در ترازنامه بانکها و مؤسسات مالی که در ۲ گروه مصارف شامل دارائیههای مالی و غیرمالی و منابع شامل بدهی (حساب مشتریان) و سرمایه یا ارزش ویژه خلاصه می‌شود با تغییر این اقلام، ارزش بازار سهام مؤسسه مالی دچار تغییر می‌شود. در واقع ریسک و بازده در مؤسسات مالی تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد که در جدول شماره ۴ منعکس است.

جدول شماره ۴- ریسک و بازدهی در مؤسسات مالی

عوامل مؤثر در بازده مورد انتظار	رقابت، قوانین بازارهای تغییرات خدمات کیفیت شرایط و فعال ساختار جدید مدیریت اقتصادی مقررات جدید سازمانی مالی
عوامل مؤثر بر ریسک	کیفیت فشار در تغییر در نوع ترکیب مدیریت رقابت فن آوری خدمات منابع و مصارف و چوه

در تقسیم‌بندی ریسک دو نوع مخاطره؛ (۱) ریسک واقعی و طبیعی و واقعی به صورت امکان تحقق خطر عینی و (۲) ریسک سودگرانه (Speculative risk) به معنی خطر سرمایه‌گذاری در داراییهای مالی و واقعی بیان می‌شود که با توجه به ماهیت بانکداری اسلامی، هر نوع ریسک در این سیستم بانکی مطرح است در حالی که در نوع دیگر بانکداری امکان ریسک سودگرانه از قوت بیشتری برخوردار است.

عدد شاخص سرکوب مالی یکی از نمادهای معرف ریسک در سیستم بانکی است بزرگ بودن این شاخص که از تفاوت نرخ بهره بازار و نرخ بهره بانکی و تقسیم حاصل به نرخ بهره بانکی به دست می‌آید حاکی از خطر بالقوه نوسان و فرار سرمایه‌های پولی از بانک‌ها به سوی بازار و فعالیت‌های آزاد اقتصادی است که قادرند سود بالاتری به دارنده پس‌انداز پرداخت کند. در اقتصاد ایران، وزن عوامل موثر در ریسک ملی در ۴ دسته (۱) ریسک سیاسی، (۲) ریسک سیاست‌گذاری اقتصادی (۳) ریسک ساختار اقتصادی و (۴) ریسک نقدینگی به ترتیب به ارقام ۲۲، ۲۸، ۲۷ و ۲۳ درصد بالغ و محاسبه گردیده است بنابر تعریف، ریسک سیاست‌گذاری اقتصادی کیفیت و ثبات سیاستهای اقتصادی، ریسک ساختار اقتصادی قدرت پرداخت بدهی ملی و ریسک نقدینگی عدم تعادل بالقوه بین منابع و تعهداتی است که نهادها و بازارهای مالی را آشفته می‌نماید. نقش سیستم بانکی در ایجاد و پیشگیری از تشدید این سه ریسک قابل ارزیابی است.

ریسک در بانکداری اسلامی

فعالیت بانکداری اسلامی ماهیتاً از مجموعه ریسک‌های متفاوت برخوردار است. زمینه پذیرش ریسک بیشتر، الزام و ثقیه‌گیری کمتر و تسهیم زیان به مانند سود و در واقع نقش پوششی شوک‌های مالی (Shock Absorbers) ناشی از پروژه‌های تامین مالی شده، مجموعه مخاطرات در بانکداری اسلامی را بازگو می‌کند. در این مجموعه، شرایط عدم اطمینان، امکان تراکم ریسک‌های نامطلوب، دشواری شناسایی و ارزیابی فرصت‌های بازار مربوط به پروژه‌های سرمایه‌گذاری، مسائل قیمت‌گذاری و ارزیابی سود، نظارت بر فعالیت سرمایه‌گذار و مدیریت فعالیتهای مشمول تسهیلات بانکی نیز بر دامنه مخاطرات می‌افزایند.

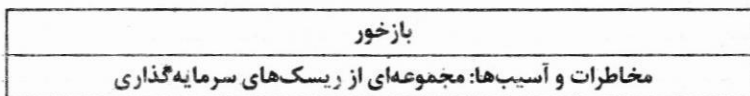
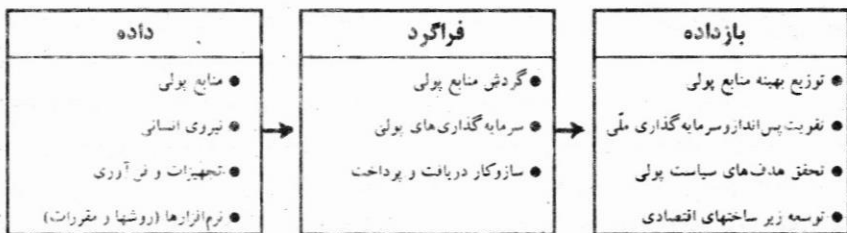
در دیدگاه خاص بانکداری اسلامی، مشتریان سرمایه‌گذار تلقی می‌شوند از این رو برخی تمهیدات و ابزارهای بانکداری متعارف در سیستم بانکداری اسلامی کاربرد ندارد. چهار روش تجهیز و چهارده طبقه توزیع منابع پولی در بانکداری اسلامی از زمینه سرمایه‌گذاری برخوردارند و مدیریت ریسک ویژه‌ای طلب می‌کنند (جدول شماره ۵)

جدول شماره ۵ - ارزیابی ریسک روش‌های متداول تجهیز و توزیع منابع مالی در سیستم بانکداری اسلامی

انواع معاملات	ریسک‌ها	روش‌های تجهیز و توزیع منابع	اسلام
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	پروداخت عدالت‌مطلوبه، مشمول جواز، تخفیف، معافیت از پرداخت کارمزدها و برخی اولویت‌ها	سپرده قرض الحسنه پس‌انداز	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	وکالت بانک برای استفاده از سپرده در انواع تسهیلات مالی از قبیل مشارکت، مضاربه، مشاربه	سپرده قرض الحسنه جاری	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	وکالت بانک برای استفاده از سپرده مالی از قبیل مشارکت، مضاربه، مشاربه	سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه مدت	سایع (دانشیها)
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	پروداخت سود بطور مابانه	سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت	مشافرت (دانشیها)
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	اعطاء بصورت قرض یا تمهید با بهره‌پرداخت همان مبلغ، در امور تولیدی، خدماتی، باوئاداری و توسعه کارگاه‌ها و سایر نیازهای شخصی، جمهوری، بسیاری، سکن، در آمیختن سرمایه نقدی یا جسی بطور مشاع صرفا برای تسهیلات در نهالیهایی تولیدی، بازرگانی، خدماتی	مشارکت مدنی	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	تامین قسمتی از سرمایه شرکتیهای سهامی جدید یا خرید قسمتی از سهام شرکتیهای سهامی توسط بانک	مشارکت حقوقی	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	تامین سرمایه توسط بانک یا تمهید انعام کار توسط دریافت‌کننده وجه	مضاربه	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	پیش خرید محصولات واحدهای تولیدی	مداللات سفلی	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	تامین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی یا خریداری مواد اولیه، لوازم بدنگی و ابزار کار توسط بانک یا فروش بصورت اقساط به متقاضیان	تأمین مالیاتی مراد و قطعات	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	تامین اقلام با غیر تمهید پیش از یکسال توسط بانک و رانگداری به متقاضی بصورت اقساطی	تأمین اقساطی (تلاام تولیدی ماشین آلات - تسهیلات)	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	رانگداری واحدهای سکنی به نهای معلوم بصورت اقساط مساری یا غیر مساری	تأمین اقساطی (سکن)	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	عقد اجاره با شرط تنگک عین مستأجره به مستأجر در پایان مدت اجاره	اجاره سربا تسلیک	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	تأمین تمامات - اتمام شخص، به ادای قرض (مبلغ) در مقابل عمل مشخص	مزارعه	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	رانگداری زمین از سوی بانک برای مدت معین و بمسطور زراعت و تقسیم حاصل	سزاران	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	رانگداری باغ از طریق بانک و تقسیم ثمره (میوه، برگه، گل)	سرمایه‌گذاری مستقیم	
ریسک مالی و ورژن‌نگی، ریسک تجاری (عملیاتی)، ریسک مقررات، ریسک صحت، ریسک سیستماتیک، ریسک اقتصادی و احصائی	تامین سرمایه لازم برای طرح‌های تولیدی - عمران توسط یک یا چند بانک بدون مشارکت اشخاص دیگر	حزبه‌دین	

تجربه ناکافی در شناخت و مدیریت این مخاطرات ممکن است به ایجاد مسائلی همچون: تمرکز دارائیه‌ها در اوراق بهادار، گسترش نوآوری‌های مالی، بدهی‌های خارج ترازنامه‌ای، تجدید مقررات و در نهایت ایجاد سوپر مارکت‌های مالی بیانجامد.

ریسک در بانکداری اسلامی با تحلیل سیستمی بهتر توضیح داده می‌شود و این تحلیل در نمودار شماره ۱ بیان گردیده است.

نمودار ۱- تحلیل سیستمی ریسک در بانکداری اسلامی

مخاطرات و آسیب‌های مورد انتظار در سیستم بانکداری اسلامی در موارد زیر (جدول ۶) خلاصه می‌شود. در میان این ریسک‌ها، گروه دوم مخاطرات از شدت اثر و احتمال وقوع بیشتر برخوردارند.

جدول شماره ۶- فهرست مخاطرات مشمول سرمایه‌گذاری‌های پولی

گروه ۱- مخاطرات عمومی	گروه ۲- مخاطرات ویژه
۱. ریسک صنعت یا تولید	۱. ریسک عدم شفافیت
۲. ریسک اعتباری	۲. ریسک اشتباهات مدیریتی
۳. ریسک سیستماتیک	۳. ریسک ورشکستگی و مالی
۴. ریسک تنزل سرمایه	۴. ریسک مقررات
۵. ریسک احراز شرایط اعتبار	۵. ریسک نقدینگی
۶. ریسک تجاری	۶. ریسک تورم، قدرت خرید
۷. ریسک سرمایه‌گذاری مجدد	۷. ریسک نوسانات نرخ بهره و ارز
	۸. ریسک بازار
	۹. ریسک اخلاقی
	۱۰. ریسک عدم بازپرداخت تسهیلات

ریسک‌های مزبور نوسان و افزایش هزینه سرمایه‌گذاری و کاهش بازده یا تحقق بازده منفی را به دنبال دارند.

بانکداری مرکزی در مدل اسلامی به طور اصولی مجموعه‌ای از اقدامات پیشگیرانه و حمایتی را در اختیار دارد، بر اساس دیدگاه محققین این اقدامات در موارد زیر خلاصه می‌شود:

۱) سرپرستی (نظارت) سیستم بانکی، ۲) حفظ سپرده‌ها در مقابل اطلاعات گمراه کننده، غیرمستقر، ناکافی و نامفهوم ۳) اعطاء وام قرض الحسنه به بانک‌ها ۴) مشارکت در سرمایه‌گذاریهای دولتی از طریق خریداری سهام ۵) خرید و فروش سهام متکی به داراییهای واقعی در بازارهای مالی (OMO)، ۶- تعیین نسبت وام و نسبت PLS.

ماهیت برخی از این اقدامات به ویژه در موارد حفظ سپرده‌ها، مشارکت در سرمایه‌گذاریهای دولتی و خرید و فروش سهام با مجموعه‌ای از ریسک‌ها همراه است و به خوبی وجود پدیده خطرپذیری در اداره سیستم بانکی اسلامی را تداعی می‌کند.^۱ در تجربه پاکستان نیز زمینه‌های مواجهه با ریسک در موارد مشخصی مشاهده شده است از جمله در زمینه‌های: وقوع برخی مقررات گریزی در خصوص تعیین هزینه وام، تمرکز تسهیلات بر تأمین مالی کوتاه‌مدت و نیاز مالی سرمایه در گردش بر اساس حاشیه سود قطعی (Mark - up) به عنوان پرکاربردترین روش، رشد محدود ابزارهای سرمایه محور، وجود موانع در اعطاء وام به مؤسسات کوچک، عدم اطمینان عملیات تأمین مالی و اخذ وثیقه یا رهینه در موارد مضاربه و مشارکت، روند فزاینده هزینه تأمین مالی توسط بانک.^۲ ساختار عملیاتی بانکداری اسلامی تداعی کننده سیستم بازار محور است در سیستم بازار محور نوسان متغیرهای مالی و پولی از جمله تورم نرخ ارز و نرخ بهره به طور اجتناب ناپذیر انجام می‌شود. پدیده بازار محوری در زمینه‌های متنوعی که بخشی از آن در جدول ۷ خلاصه شده قابل مشاهده است. این موارد ریسک فعالیت را از جنبه‌های مختلف تشدید می‌کند.

جدول شماره ۷- نمادهای سیستم مالی بازار محور

Securitization	۱. تخصیص و تبدیل داراییها به انواع اوراق بهادار
Financial Innovation	۲. نوآوریهای مالی
	۳. استناده مقطعی یا مداوم منابع مالی زمینه‌ساز سود غیرعملیاتی
OBS, off Balance Sheet	۴. بدهی‌های مخفی (خارج ترازنامه‌ای)
Reregulation	۵. تجدید مقررات
Financial Supermarket	۶. سوپرمارکت مالی

مأخذ: پدیده بازار محوری در شبکه پولی ایران، حسین کدخدائی.

۱- ر.ک.، به H.Kadkhodae, Financial Islamization In Iran (PP 20-21)

۲- همان ص ۷-۲۶.

در واقع بانکداری اسلامی با اتکاء بر فعالیت‌های سرمایه‌گذاری در معرض ریسک‌ها به شفافیت محیط مالی و اقتصادی بستگی دارد. در بانک اسلامی، سپرده‌گذاران سرمایه‌گذار تلقی می‌شوند و بانک از سوی این سرمایه‌گذاران به تخصیص و به‌کارگیری پول و منابع مالی در فعالیت‌های سودآور مبادرت می‌کند و به این منظور در مقابل سه روش تصمیم‌گیری انجام سرمایه‌گذاری قرار می‌گیرد. (۱) روش بررسی بنیاد و همد جانبه، (۲) بررسی تکنیکی و غیرتحلیلی (۳) استفاده از مدیریت پرتفوی یا مجموعه سرمایه‌گذاری. استفاده از روش اول مستلزم صرف زمان و هزینه زیاد است و در برخی موارد امکان‌ناپذیر است. روش دوم با ریسک‌های متعدد همراه است از جمله ریسک عدم شفافیت، ریسک مقررات، ریسک اخلاقی. این روش مبتنی بر بازده و سودآوری دوره‌های قبلی است که از ضریب بالا و قابل اعتماد برخوردار نمی‌باشد زیرا گذشته را چراغ راه آینده قرار می‌دهد و به طور خلاصه روش سفته‌بازانه، مخاطره‌آمیز و مبتنی بر تصمیم‌گیری بر پایه داده‌های تاریخی و غیربهنگام می‌باشد. در روش سوم نیز به منظور برخورداری از مدیریت پرتفوی و اتکاء به شرکتهای سرمایه‌گذاری، بازار سرمایه‌کارا زمینه‌ساز است.

بررسی کارشناسانه تجربه بانکداری اسلامی در ایران آثار ناشی از وجود ریسک را در زمینه‌های مختلفی بیان می‌کند از قبیل: نیاز به اطلاعات تخصصی و حرفه‌ای (فنی، تولیدی، صنعتی، کشاورزی) جهت ارزیابی پروژه (Project Appraisal) نظارت بر عملیات شرکاء، عدم وثیقه‌گیری در مضاربه و مشارکت، نیاز به روش‌های کاربردی در زمینه وام‌های بانکی آسیب‌پذیری از روند فزاینده تورم و نوسان ارزش پول، عدم پذیرش ریسک معاملاتی توسط سپرده‌گذاران، نیاز به تنوع ابزار پوشش ریسک مشابه نظام بانکی متعارف، مشکل تزریق پولی پایایی به اقتصاد و عدم استفاده از رشد درونزا.

مدیریت ریسک

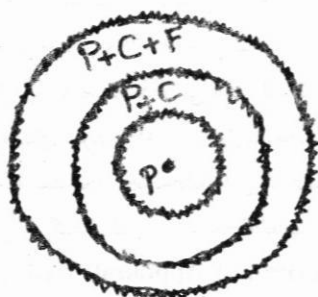
به طور کلی تقسیم‌بندی ریسک به صورت ریسک سیستماتیک و غیرسیستماتیک، مدیریت مخاطرات با تمرکز بر روی ریسک غیرسیستماتیک را در دستور کار قرار می‌دهد، زیرا امکان تقلیل و کاهش ریسک سیستماتیک عملاً منتفی است (نمودار ۲)

نمودار شماره ۲ - تقسیم‌بندی ریسک از دیدگاه سیستمی

ریسک غیر سیستماتیک			ریسک سیستماتیک
عوامل عمومی	عوامل صنعت	عوامل سهام خاص	عوامل بازار
عوامل ورای بازار			

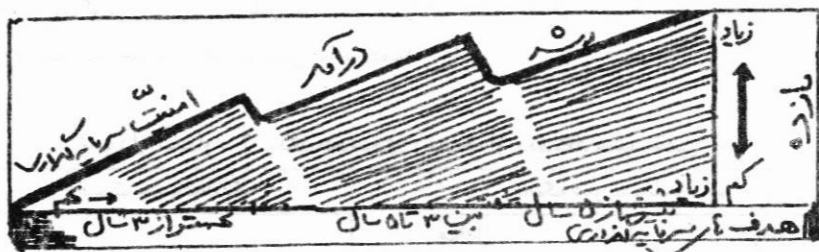
بانکداری اسلامی به علت مواجهه مستقیم با ریسک در اغلب تسهیلات و فعالیت‌ها به ویژه مشارکت مدنی و حقوقی و مضاربه نیازمند تدابیری در جهت تقلیل و توزیع ریسک است از سوی دیگر غالب روش‌ها نیازمند شبکه اطلاعاتی گسترده است که به صورت یک بانک اطلاعاتی در اختیار سیستم بانکی قرار گیرد مطابق آنچه فما (Fama) با عنوان شفافیت کامل محیط مالی و اقتصادی بیان می‌کند این وضع در شرایط دسترسی کامل به اطلاعات گذشته، حال و آینده امکان‌پذیر است (نمودار ۳)

نمودار ۳ - شفافیت محیط مالی و اقتصادی

- P اطلاعات گذشته
- C اطلاعات گذشته و حال
- F اطلاعات آینده

چون فعالیت بانکداری اسلامی بر پایه خدمات سرمایه‌گذاری استوار است هدف‌ها و راهبردهای سه‌گانه امنیت، درآمد و رشد را دربرمی‌گیرد (نمودار ۴) سپرده‌گذاران این نوع بانکداری در صدد دستیابی به رشد هستند و این هدف زمینه فعالیت بانکداری اسلامی نسبت به بانکداری متعارف را مشمول مخاطرات بیشتر می‌سازد.

مأخذ: Balanced & Growth Funds, Canada

روش‌های مقابله با ریسک در مراحل سه‌گانه (۱) شناسایی دقیق مخاطرات، (۲) اندازه‌گیری و

ارزیابی جنبه‌های قابل سنجش ریسک‌ها و (۳) تقلیل تواتر و شدت اثر ریسک به صور گریز، کاهش، جلوگیری، تحمّل و انتقال بیان می‌شود. اجراء برنامه ریسک و تجدیدنظر مستمر گام‌های بعدی را تشکیل می‌دهند. ساز و کار بیمه و بازار تامین اطمینان از مناسب‌ترین روش‌های اعمال مدیریت ریسک در بانکداری اسلامی محسوب می‌شود.

شرایط اطمینان با ویژگی‌هایی از قبیل امکان‌پذیری بازده در بلندمدت، قطعی بودن منشأ درآمد و هزینه و ارزش فعلی خاص مثبت () بیان می‌شود. برای ایجاد شرایط اطمینان، استقرار بازار مانی گسترده متشکل از بازارهای پولی، سرمایه و تأمین اطمینان ضروری است. تا زمانی که شکاف بین سود بازار آزاد اقتصاد و سود بانکی عمیق و قابل ملاحظه باشد، تعمیق مالی کار بسیار دشواری است و سرکوب مالی در اقتصاد اجتناب‌ناپذیر است. پدیده مزبور که ناشی از فراگیر شدن ریسک نوسان نرخ ارز، بهره، تورم و مقررات و عدم شفافیت است، نتایج عملی اجرای بانکداری اسلامی را مخدوش جلوه‌گر می‌کند. به منظور دستیابی به مدیریت بهینه ریسک در سیستم بانکداری اسلامی گام‌های زیر ضروری به نظر می‌رسد:

(۱) شناسایی دقیق ریسک و تعیین مواد عمده ریسک‌های تجربه شده.

(۲) استفاده از ساز و کارهای مناسب تقلیل و توزیع ریسک

آسیب‌پذیری و رشد ضعیف یک سیستم مالی برای استفاده‌کنندگان از خدمات آن نگران‌کننده و تأمل‌برانگیز است حیاط سیستم مالی به اعتبار فعالیت و جلب اعتماد عمومی وابسته است و برای حفظ این اطمینان استفاده از نوآوری‌های مالی به نحوی که بهره‌برداری از پول در نقش‌های مختلف را امکان‌پذیر ضروری است.

همانگونه که در جدول شماره ۵ بیان شد شناسایی ریسک‌های عمده مورد انتظار در سیستم بانکداری اسلامی امکان‌پذیر و عملی است این موارد را می‌توان در ریسک عدم بازپرداخت، ریسک اخلاقی، ریسک نوسانات متغیرهای اقتصادی، ریسک نقدینگی و ریسک مقررات بیان کرد. با وجود این ریسک‌ها باید روش‌های کاهش یا حذف این ریسک‌ها را جستجو کرد. برای کاهش ریسک عدم بازپرداخت و ریسک نقدینگی می‌توان از روشهای سنتی وثیقه‌گیری به نحوی که بانک با اطمینان از عدم سوخت پول نسبت به ایجاد تسهیلات اقدام‌کننده بهره‌گرفت در مورد ریسک اخلاقی، ریسک نوسانات متغیرها و ریسک مقررات، تغییر ساختار اقتصادی و تحول در مقررات اقتصادی به نحوی که شرایط رقابتی و تثبیت مقررات در بلندمدت را امکان‌پذیر کند کارساز و مفید به نظر می‌رسد.

خلاصه و نتیجه

بانکداری اسلامی با حدود سه دهه فعالیت مستمر به عنوان یک نظام بانکی پایا و پویا شناخته شده است. کارآیی این نظام در گرو توسعه خدمات و کاهش ریسک است. بانکداری اسلامی به علت برخورداری از یک نظام تأمین مالی با ویژگیهای سرمایه‌گذاری، با مجموعه ریسک‌هایی روبروست. ریسک عدم بازپرداخت، ریسک نوسانات متغیرهای اقتصادی، ریسک نقدینگی و ریسک مقررات، ریسک‌های عمده نظام بانکداری اسلامی را تشکیل می‌دهند. کاهش این مخاطرات از طریق توسعه ساز و کارهای اطمینان‌بخش و تغییر ساختار اقتصادی و مقرراتی امکان‌پذیر است.

منابع و مآخذ

- 1) Balanced & Growth Funds Canada.
- 2) Barth, J.R. & et - al "Choosing the Right Financial & Stem for Growth", Febzoo.
- 3) Kadhodaee, Hossein, Financial Islamization In Iran, University College of North Wales, Bangor, Uk, 1988.
- 4) Metwatty, Mokhtar, u (1984). "The role of the stock Exchange in an Islamic economy. Journal of Research in Islamic Economics Vol 2.No. 2 PP 21-30
- 5) Rose & Fraser, Financial Institutions. Business Publication Inc.. Tokyo, 1988.
- ۶- امامی، مجید، تدبیر و تفاهم با دیپلماسی منفعل؟ روزنامه خراسان شماره ۱۴۷۰۹ ص ۸
- ۷- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش اقتصادی و ترازنامه سالهای مختلف.
- ۸- روزنامه اطلاعات شماره ۲۱۱۱۵ - ۷۶/۵/۱۳ ص ۷، قانونمندی، سازماندهی، دولت و چشم انداز اقتصاد کشور، دکتر حیدر پوریان.
- ۹- جهانخانی علی، پارسائیان علی، مدیریت سرمایه گذاری و ارزیابی اوراق بهادار، انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران ۱۳۷۶.
- ۱۰- شجری، هوشنگ، کمال محمدزاده، پول و ارز و بانکداری، نشر ۸ بهشت اصفهان ۱۳۷۶
- ۱۱- کدخدائی حسینی، توسعه سهامداری در سیستم بانکداری اسلامی، مجموعه سخنرانیها مقالات هشتمین سمینار بانکداری اسلامی
- ۱۲- کدخدائی، حسین، موانع رشد سرمایه گذاری در اقتصاد ایران، دیماه ۷۸
- ۱۳- کدخدائی، حسین، پدیده بازار محوری در شبکه پولی ایران، کنترلر ص ۱۸-۱
- ۱۴- کدخدائی حسین، بازار سرمایه راه حل بلندمدت ناهنجاریها، دهمین کنفرانس سیاستهای پولی و ارزی
- ۱۵- کدخدائی، حسین، زمینه های توسعه مؤسسات مالی
- ۱۶- ماجدی، گلریز، پول و بانک از نظریه تا سیاستگزاری. مؤسسه عالی بانکداری
- ۱۷- یارمحمدی، حسینی، ویژگیهای بازار مالی رسمی کشور و پیامدهای مالیات سپرده - اطلاعات